

Korkeakouluopiskelun ja toisen asteen opinto-ohjauksen
alueellisuus Suomessa – tapauksia maailmalta

Perttu Siliämaa

790351A

LuK-seminaari ja -tutkielma

Maantieteen tutkimusyksikkö

Oulun yliopisto

26.4.2019

Sisällysluettelo

- 1. Johdanto**
- 2. Teoreettiset käsitteet**
- 3. Toisen asteen koulutus ja opinto-ohjaus**
 - 3.1. Toisen asteen oppilaitosten ja –opiskelijoiden määrä Suomessa
 - 3.2. Toisen asteen koulutuksen saavutettavuus
 - 3.3. Opinto-ohjaus toisen asteen oppilaitoksissa Suomessa
 - 3.4. Opinto-ohjaus syrjäytymisen riskin ehkäisijänä
- 4. Korkeakoulutus ja keskittäminen Suomessa**
- 5. Korkeakoulu-opiskelu Suomessa**
- 6. Tapauksia maailmalta**
 - 6.1. Amerikan Yhdysvallat
 - 6.2. Kiinan kansantasavalta
 - 6.3. Australia
- 7. Pohdinta**
- 8. Lähteet**

Johdanto

Opiskelu ja oppiminen, eli sivistyksen saavuttaminen on yksi perusoikeuksista, joka kuuluu jokaiselle ihmiselle, ja se on otettu esille YK:n ihmisoikeusjulistuksessa vuonna 1966 osan kolme artiklassa kuusi.

Suomessa ja maailmalla on meneillään keskittämisen trendi. Vetovoimaiset kaupungit kasvavat, ja maaseutu autioituu. Suomen kohdalla niin sanotun metropolivaltion kehittymiseen liittyvässä keskustelussa on tehty päätelmä, jonka mukaan Suomessa olisi vuonna 2025 viidestä seitsemään elinvoimaista kaupunkiseutua (Moisio 2012: s. 227). Tällainen kehityksen suunta on herättänyt ajatuksia siitä, millainen on Suomen harvaan asuttujen alueiden, kuten Lappi ja Itä-Suomi, nuorten tulevaisuus opinto-mahdollisuuksiin liittyen.

Kunnan lakisääteisiä tehtäviä ovat esimerkiksi perusopetuksen ja päivähoiton järjestäminen (perusopetuslaki (628/1998) 4 §). Suomessa kunnilla ei siis ole lain mukaan velvoitetta järjestää lukio- tai ammattiopetusta, eikä myöskään korkeakouluopetusta. Jos etenkin nuoret opiskelijat suuntaavat opiskelunsa kehittyviin, isompiin kaupunkeihin, on pienemmille paikkakunnille jääville nuorille haastavaa järjestää opetusta peruskoulun jälkeen, esimerkiksi kustannussyistä. Vähenevän väestön kunnissa opetuksen opiskelijakohtaiset kustannukset ovatkin korkeampia kuin kasvukunnissa (Mehtäläinen ym. 2013: s. 98).

Näiden seikkojen perusteella aion kirjallisuuskatsauksen kautta tutkia kahta pääkysymystä; millaiset korkeakouluopinto-mahdollisuudet Suomessa on alueellisesti, ja miten toisen asteen opinto-ohjaus tukee opintojen jatkamista korkeakouluihin? Alueellisuuden lisäksi otan huomioon myös sosioekonomisia aspekteja. Aion nostaa esille myös esimerkkejä maailmalta samoihin teemoihin liittyen.

Ensimmäisessä kappaleessa käsittelen aihepiirin teoreettisia käsitteitä, niiden taustoja ja merkityksiä. Kirjallisuuskatsauksessa käsittelen aluksi Suomen tapausta opiskelumahdollisuuksien alueellisuudesta, sekä opinto-ohjauksesta, minkä jälkeen nostan esimerkkejä saman aiheen julkaisuista maailmalta.

Teoreettiset käsitteet

Keskittäminen

Keskittämisen käsitteen keskeinen ajatus on siinä, että palvelut, kuten sosiaali- ja terveyspalvelut, koulutuspalvelut ja teollisuus asetetaan tietyn rajatun maantieteellisen alueen sisälle. Moision (2012) mukaan keskittämistä on perusteltu muun muassa tehokkuudella, kilpailulla, osaamisen kehittämisellä ja kansainvälisyyden lisäämisellä. Keskittämiseen liittyen puhutaan usein esimerkiksi palveluiden klustereista, eli keskittymistä.

Metropolivaltio

Metropolivaltio on aluepolitiikkaan ja –kehitykseen liittyvä käsite, jolla kuvataan valtiota, jossa esimerkiksi palvelut, tiedollinen pääoma, päätöksen teko, kansainvälinen liiketoiminta, sekä asukkaat ovat keskittyneet voimakkaasti tiettyihin klustereihin. Näistä klustereista hyviä esimerkkejä monen valtion kohdalla ovat pääkaupunkiseudut, mutta myös muut, historiallisestikin, merkittävät kaupunkikeskittymät.

Metropolisoituminen viittaa poliittiseen prosessiin, jossa siirrytään esimerkiksi eheyttämisestä eriyttämiseen, hajauttamisesta keskittämiseen ja valtiovetoisuudesta markkinoihin (Moision 2012: 6).

Polarisaatio

Polarisaatio liittyy voimakkaasti metropolivaltion ja keskittämisen käsitteisiin aluepolitiikassa. Cederman (1994) luonnehtii polarisaatiosta siten, että polarisaatio johtaa alueellisesti ajateltuna yksinapaisuuteen, tasapainon ja pysyvyyden sijaan. Esimerkkinä alueellisen tasapainon romahtamisesta hän käyttää renessanssiajan Italiaa.

Hajauttaminen

Desentralisaation eli suoraan suomeksi hajauttaminen tarkoittaa keskukselta pois päin viemistä. Hajauttamisen termillä on historiaa jo 1800-luvun loppupuolelta muun muassa Englannista ja Rankasta. Hajauttamisella tarkoitetaan esimerkiksi hallinnon, tukipalveluiden ja valtion virastojen hajauttamista. Hajauttamista voidaan käyttää myös byrokratian vähentämisen keinona, kun hallinnollista oikeutta on siirretty keskushallinnosta muille tahoille (Kaarakainen 2008). Suomessa hajauttamisen puolesta

on argumentoitu syrjäseutujen puolustamisella, ruuhkakeskusten kasvun ehkäisemisellä, teollisten työpaikkojen luomisella, sekä palveluiden saatavuuden parantamisella (Moisio 2012: s. 102).

Eheyttäminen

Eheyttäminen on käsite, joka liittyy voimakkaasti hajauttamisen käsitteeseen. Moisio (2012) mukaan eheyttäminen on Suomessakin käytetty keino, jolla pyritään valjastamaan koko valtion potentiaali taloudellisesti ja tiedollisesti. Valtiolla on eheyttämisessä suuri rooli, esimerkiksi Suomessa 1960-luvulla perustettiin paikallisia työvoimatoimistoja, joilla pyrittiin vahvistamaan kansallisia työmarkkinoita. Samalla valtiollistettiin paikallista työnvälitystä (Moisio 2012: s. 104).

Mahdollisuuksien tasa-arvo

Tasa-arvosta puhuttaessa keskitytään yleensä tulojen ja tulosten eroja, sekä näitä eroja yhteiskunnan jäsenten välillä. Mahdollisuuksien tasa-arvo painottaa kuitenkin tuloerojen lähteitä. Jos esimerkiksi perheen vaikutukset ovat pääasiallinen syy henkilökohtaisen panostuksen määrän sijaan yksilön tuloeroihin muihin verrattuna, silloin hän ei ole saanut toimiakseen tasa-arvoisi mahdollisuuksia (Guo ym. 2016).

Kokoomusnuorten internet-sivuilla mahdollisuuksien tasa-arvon käsite on käännetty mielestäni osuvasti puhekieliseen muotoon: ”Mahdollisuuksien tasa-arvo merkitsee sitä, että jokaisella yksilöllä on yhdenvertaiset mahdollisuudet tavoitella menestystä, onnellisuutta ja hyvää elämää. Yhteiskunnan tulee huolehtia kaikkien yhtäläisistä mahdollisuuksista hyödyntää omaa potentiaaliaan ja ahkeruuttaan. Ratkaisevia tekijöitä yksilön menestyksessä tulisi olla hänen henkilökohtaiset kykynsä, tahtonsa ja panostuksensa, eivät sosioekonominen tausta, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, uskonto tai muut ominaisuudet. Tasa-arvoa ei ole se, että kaikki tulevat samaan aikaan maaliin vaan se, että kaikki lähtevät samalta viivalta.” (kokoomusnuoret).

Uusliberaali aluepolitiikka

Kazan (2014) mukaan uusliberalismin käsitteen pohjalla on markkinoiden ja julkisten palveluiden yhdistämisen idea. Aluepolitiikan kannalta tämä tarkoittaa käytännön toimenpiteissä eri virastojen hallintojen, sekä toimipisteiden keskittämistä.

Toisen asteen oppilaitosten ja opiskelijoiden määrä Suomessa

Mehtäläinen ym. (2013) mukaan toisen asteen kouluista lukioiden, sekä lukiossa opiskelevien määrä on laskenut vuodesta 2000 vuoteen 2011, kun taas ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevien määrä on kasvanut oppilaitosten määrän vähentyessä. Ammatillisten oppilaitosten määrässä on huomioitavaa se, että saman koulutuksen järjestäjän alaisuuteen on hallinnollisesti yhdistetty eri oppilaitoksia.

Taulukko 1. Toisen asteen oppilaitosten ja –opiskelijoiden määrä Suomessa tarkasteluvälillä 2000-2011 (Mehtäläinen ym. 2013, 7.4)

		2000	2006	2011
Lukiot	Oppilaiden lkm	108 449	99 119	91 738
	Koulujen lkm	408	390	367
	Keskikoko	266	254	250
Ammatilliset oppilaitokset	Oppilaiden lkm	123 542	147 172	164 050
	Koulujen lkm	211	166	127
	Keskikoko	586	887	1 292

Toisen asteen koulutuksen saavutettavuus

Paras-arviointiohjelmassa (ARTTU) mukana olleista toisen asteen oppilaitoksista on tarkasteltu 15-17-vuotiaiden ikäluokkaa. Koulujen saavutettavuutta on tarkasteltu alle viiden kilometrin säteellä ("linnuntietä") lukiosta/amatillisesta oppilaitoksesta asuvien oppilaiden prosenttiosuuden perusteella.

Tämän oppilasryhmän lukio-oppilaista noin 74,8% asui viiden kilometrin säteellä koulusta vuonna 2006. Vuonna 2011 vastaava osuus oli 2,4 prosenttiyksikköä pienempi (72,4%). Vastaavat luvut ammatillisten oppilaitoksien oppilaista: vuonna 2006 62,8% ja vuonna 2011 63,3%. Näiden lukujen perusteella lukioiden saavutettavuus on siis etäisyyden perusteella heikentyneet, kun taas ammatillisten oppilaitosten saavutettavuus on parantunut (Mehtäläinen ym. 2013: 7.4).

Opinto-ohjaus toisen asteen oppilaitoksissa Suomessa

Opetushallituksen teettämän kyselyn mukaan (2002) lukio-opiskelijat pitivät tiedonsaantia jatko-opinnoista kohtalaisina, tai melko hyvinä siirtymävaiheessa lukiosta jatko-opintoihin tai työhön. Jatko-opintopaikoista yliopistosta koettiin saavan hyvin tietoa enemmän kuin ammattikorkeakouluista.

Opinto-ohjauksen saatavuutta arvioitaessa pojat arvioivat saatavuuden paremmaksi kuin tytöt. Alueellisesti tarkasteltuna (kaupunkien lukiot, taajamakuntien lukiot ja maaseutulukiot) kaupunkien lukioissa ja maaseutulukioissa opinto-ohjauksen saatavuus oli parempi kuin taajamakuntien lukioissa. Saatavuutta tarkasteltiin siltä kannalta, montako opiskelijaa opinto-ohjaajalla oli ohjattavana. Yli 300 ja yli 400 oppilasta ohjaavien ohjaajien oppilaat arvioivat saatavuuden heikohkoksi. Huomioitavaa on se, että nämä oppilaat kertoivat saavansa henkilökohtaisen ajan ohjaukseen tarvittaessa helposti (Numminen ym. 2002: 5.5.6).

Ammatillisissa oppilaitoksissa jatko-opintoihin ohjaaminen toimi kyselyn mukaan opiskelijoiden mielestä kohtalaisesti. Opinto-ohjaajien mielestä toimivuus oli opiskelijoiden arvioon verrattuna parempi (kuten lukioissakin). Naisopiskelijat kokivat siirtymävaiheen ohjauksen toimivammaksi, kuin miesopiskelijat. Mainittakoon myös, että heikommin koulussa menestyneet arvioivat myös ohjauksen heikommaksi, kuin paremmin koulussa menestyneet.

Siirtymävaiheen opinto-ohjauksesta ammatillisten oppilaitosten opiskelijat olivat sitä mieltä, että tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksista sai huonosti tietoa.

Koulumenestykseltään heikompien oppilaiden ohjaukseen, erityisesti koulutuksen siirtymävaiheissa, tulisi panostaa korkean syrjäytymisen riskin takia. Tätä käsittelen tarkemmin seuraavassa kappaleessa. Jatko-opinto-oppilaitosmuodosta riippuen 25-40% vastaajista oli sitä mieltä, ettei tietoa saanut lainkaan. Paras tieto saavutettiin opiskelijan oman alan ammattikorkeakouluopinnoista. Opinto-ohjauksen saatavuuden ammattikoululaiset arvioivat välille jokseenkin heikko-kohtalainen. Henkilökohtaisia ohjausaikoja saatiin pääasiassa nopeasti (64% vastaajista). Merkittäviä alueellisia eroja opinto-ohjauksen saatavuudessa ei kyselyn perusteella havaittu, mutta EU 2-alueella saatavuus koettiin muita alueita paremmaksi (Numminen ym. 2002: 6.5).

Opinto-ohjaus syrjäytymisen riskin ehkäisijänä

Etenkin ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta myös lukioissa, on kiinnitetty huomiota nuorten syrjäytymiseen, sen riskeihin, sekä näiden riskien ehkäisyyn. Helanderin (2005) mukaan ongelma- ja vajavuuskeskeisestä ohjausteoriasta on siirrytty, ja tulisi siirtyä, ratkaisusuuntautuneeseen näkökulmaan. Ohjauksen tulisi olla siis asiakaslähtöistä ja ohjaus-tilanteissa tulisi keskittyä ratkaisun löytämiseen ongelmien sijaan.

Ongelmatilanteista menneet ongelmat tulisi jättää huomiotta, ja keskittyä nykyisiin haasteisiin siten, että ohjattava saisi tilaisuuden käyttää omia, aiemmin oppimiansa ongelmanratkaisukeinoja.

Syrjäytymisen ehkäisemisessä tavoitteena on saada yksilö irti epäonnistumisen kehästä, ja saada tämä kokemaan vahvistavaa osallisuutta. Koskisen (2005) mukaan ammatillisissa oppilaitoksissa nimenomaan opinto-ohjaus on työkalu opiskelijoiden itsetunnon lisäämiseen, jolloin ohjaaja auttaa ohjattavaa tunnistamaan omat vahvuutensa, sekä kehittämään tätä itsensä tuntemisessa Syrjäytymisen riskiryhmään kuuluvat esimerkiksi ne, jotka keskeyttävät opintonsa heti toisen asteen opintojen alussa. Suurimpana keskeyttämisen syynä on koulutusvalinnan epäonnistuminen. Opinto-ohjaajien arvion mukaan ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat suuremmassa vaarassa syrjäytyä koulutuksesta, kuin lukio-opiskelijat (Helander ym. 2005: s.81-86). Koskisen (2005) mukaan opetushallituksen käynnistämän opinto-ohjauksen hankkeen tavoitteena on tukea muun muassa oppilaitoksia ohjaustoiminnan kehittämisessä, jotta esimerkiksi opintojen siirtymävaiheessa tapahtuva syrjäytyminen saataisiin vähentymään.

Korkeakoulutus ja keskittäminen Suomessa

Väestön jakautuminen ja sen muutokset ovat olleet keskustelun aiheena, nuoren väestönkin kohdalla, jo pitkään. Valtakunnallisessa nuorisotutkimuksessa (1967) pohdittiin ongelmia, erityisesti Uudenmaan voimakkaasta kasvusta, sekä Maaseutu-Suomen nuorison vähenemisestä. Maaseutu-Suomen tapauksessa ongelmaksi koettiin se, miten kyetä tyydyttämään jäljellejäävän väestönosan tarpeita. Tutkimus osoitti myös sen, että kaupunkien 15-19-vuotiaiden oli helpompi edetä opinpolulla, kuin vastaan ikäryhmän maaseudun nuorten.

OECD:n (1999) raportin mukaan päätöksentekijöiden tulisi olla tietoisia korkeakouluille määrätystä vaatimuksista alueellisuuteen liittyen, kuten alueellinen koulutusjärjestelmä ja jokaisen instituution erityisyys, uudelleenjärjestäminen globaaliin talouteen, korkeakoulutuksen kansallisen kontekstin muuttaminen ja aluepolitiikka. Yliopistoilla on ollut avainasema valtion rakennuksessa, ja nyt, kun talous alueellistuu yhä enemmän, niin yliopistoilla on merkittävä rooli alueellisessa yhteistyössä, sekä institutionaalisen kapasiteetin rakentamisessa henkilöstö-, taito- ja tietoresurssien kautta. Yliopistot toimivat myös välittäjinä alueen taloudessa tuottaen arviointeja ja dokumentointia mediaa varten. Epäsuoraan yliopistot tuottavat hyötyä demokraattisen hallinnon sosiaali- ja kulttuuriperustaan, sekä autonomisten akateemisten toimien kautta taloudellista menestystä.

Suomalaisessa korkeakoulupolitiikassa avainkäsitteeksi on muodostunut rakenteellinen kehittäminen. Korkeakoulufuusiot ja muut tehostamistoimet ovat herättäneet kriittistä keskustelua: yliopistoissa on puolustettu tieteen vapautta, ja ammattikorkeakouluissa sivutoimipisteiden lakkautuksen ovat saaneet kriitikot peräänkuuluttamaan aluetehtävän terävöittämistä. Rakenteiden kokoamisen ja tiivistämisen mallille ei ole kuitenkaan esitetty konkreettista vaihtoehtoa. Tasapainon löytäminen keskittämisen ja hajauttamisen välillä on haaste koulutuspolitiikalle (Kallberg & Pekkanen 2009 s.7-8).

Myös Palonen & Saarisen (2009) raportista käy selville, että korkeakoululaitos on muutosprosessissa. Tulevaisuudessakin kattavan korkeakouluverkon olemassaolo on tärkeää, mutta sitä tulee tarkistaa esimerkiksi laadun, tehokkuuden ja taloudellisuuden näkökulmasta. Näillä toimilla tavoitellaan koulutuksen ja tutkimuksen laadun

parantamista. Palonen & Saarinen perustelevat toimipisteiden vähennystä ja päällekkäisen toiminnan karsimista sillä, että suuret korkeakouluyksiköt pystyvät tarjoamaan laajaa ja monipuolista koulutusta, mutta mainitsevat myös, että keskusalueiden ulkopuolella korkeakoulutoimintojen kokoaminen herättää huolta, ja jopa pelkoa. Yhtenä ratkaisuna ovat niin kutsutut maakuntakorkeakoulut, jotka vastaavat toiminnallaan seutukuntien työelämän ja väestön tarpeisiin. Esimerkiksi Lapin maakuntakorkeakoulu on onnistunut tällaisissa toimissa hyvin, ja vastaavanlaista toimintaa tuetaan opetusministeriön kautta hankerahoituksella eri puolilla Suomea. Palonen & Saarinen toteavat, että näiden kokemusten pohjalta alueellista panostusta ei ole aluevaikutuksen vähyyden ja taloudellisen haitan takia järkeä kohdentaa esimerkiksi nuorten koulutuksen ylläpitoon, kun yksiköt ovat opiskelijamäärältään pieniä, alueen vetovoima on huono ja koulutuksen läpäisy on heikolla tasolla (Kallberg & Pekkanen 2009).

Polvijärven kunnanjohtaja Pauli Vaittinen on kirjoittanut korkeakoulu-uudistuksesta seuraavalla tavalla: ”Valitettavasti suomalainen yhteiskunta toimii tällä hetkellä rajusti toimintoja keskittävällä tavalla. Vallalla on suurten yksiköiden rakentaminen ja pienten organisaatioiden –myös kuntien- puolestapuhujat joutuvat tekemään ankarasti työtä puolustaessaan toimintamahdollisuuksiaan. Maakuntakorkeakoulu tarjoaa oikein oivallettuna uuden hajauttavasti toimivan järjestelmän maaseudun kehittämiseen”. Vaittinen jatkaa siitä, että maakuntakorkeakoulun tehtävä on tuoda korkeakoulun opiskelumahdollisuudet maaseudulle (Kallberg & Pekkanen 2009). Myös Kettusen (2004) mukaan yhteistyö korkeakoulujen välillä on tärkeintä oppimisen ja alueellisen kehittämisen näkökulmasta.

Ollilainen (2009) toteaa, että Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulun yhtenä tavoitteena on ollut seudun (Pielisen Karjala) koulutustason nostaminen. Tavoitteen saavuttaminen on kuitenkin ollut vaikeaa ilman seudulle erikseen suunnattuja aloituspaikkoja. Myös Ollilaisen mielestä väljään asuttujen alueiden tulevaisuuden uhkana on koulutuspalveluiden keskittäminen ja sen myötä positiivisen seutukehityksen näivettäminen. Koulutuksen järjestämisen keinoista Ollilainen tuo esille oppisopimustyyllisen aikuisten täydennyskoulutuksen ja koulutuksen järjestämisen nykyaikaisesti tieto- ja viestintätekniikkaa käyttäen. Vaittinen (2009) kuitenkin toteaa, että vaikka

sähköisten palvelujen käyttö laajenee, niin koulutuksessa henkilökohtainenkin kontakti on edelleen tärkeää (Kallberg & Pekkanen 2009).

Opiskelija-/perhelähtöiseltä kannalta opiskelumahdollisuuksien keskittämistä ovat käsitelleet Armila ym (2018). Heidän mukaan perheiden varallisuus ennustaa nuorten koulutusvalintoja Suomessa. Suomen haja-asutusalueilla/”takamailla” asuvien perheiden taloudelliset resurssit heijastuvat nuorten realistisiin koulutusmahdollisuuksiin. Nämä nuoret muodostavat ”muiden” ryhmän koulutus- ja aluepolitiikassa, ja he elävät koulutuksellisessa tyhjiössä joutuen tekemään lukuisia kompromisseja koulutuksensa eteen. Suomessa tilanne ei ole vain yksittäinen, vaan laajalle kantautuva uusliberaali keskittämisen politiikka aiheuttaa koulutuksellisia tyhjiöitä yhteiskunnan reuna-alueille (Armila ym. 2018).

Sukupuoleen katsottuna mahdollisuuksien tasa-arvo suomalaisessa korkeakoulutuksessa on kuitenkin hyvällä tasolla kansainvälisessä vertailussa. Ikäluokittain tarkasteltuna korkeakoulututkinnon suorittaneita naisia on kuitenkin enemmän kuin miehiä (Kivinen & Hedman 2016).

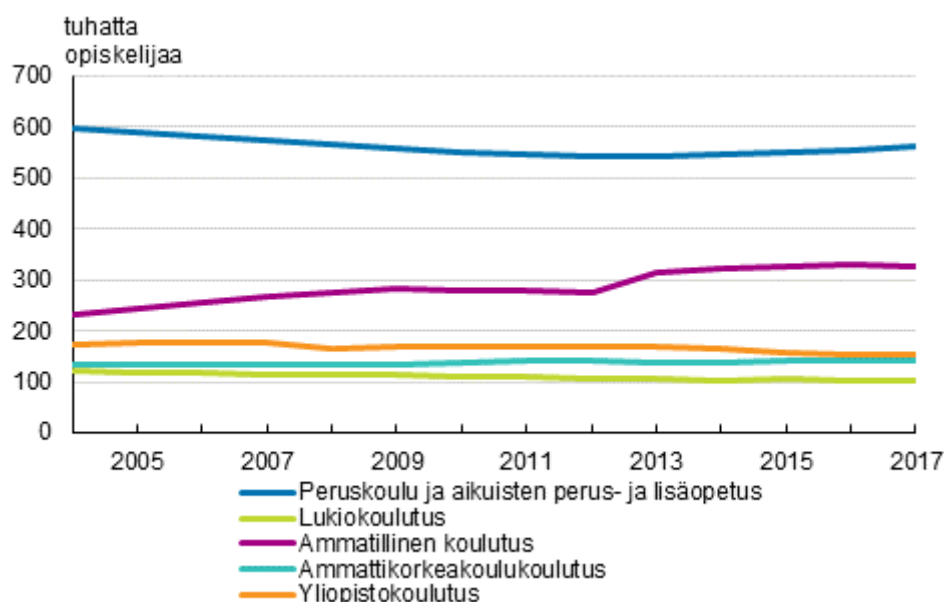
Taulukko 2. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden suomalaisten osuus (%) kahdessa peräkkäisessä ikäluokassa vuoden 2014 OECD tutkimuksen perusteella (Kivinen & Hedman 2016)

sukupuoli	ikäluokka	osuus ikäluokasta (%)	sijoitus 33:n OECD-maan joukossa
naiset	1970-1979 syntyneet	44	3.
naiset	1980-1984 syntyneet	52	1.
miehet	1970-1979 syntyneet	33	8.
miehet	1980-1984 syntyneet	37	7.

Korkeakoulu-opiskelu Suomessa

Tilastokeskuksen (2010) mukaan korkeakouluopiskelijoiden määrä on lisääntynyt jatkuvasti. 1960-luvulla yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoita oli noin 20 000. Vuonna 2008 yliopisto-opiskelijoiden määrä oli moninkertaistunut edellä mainittuun verrattuna, luvun ollessa noin 164 000. Ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa vuonna 1991, ja vuoteen 2010 mennessä opiskelijamäärä on reilu 130 000.

Taulukko 3: tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijat 2004–2017 (Tilastokeskus 2017)

Oheisessa taulukossa on kaikkien koulutusasteiden opiskelijamäärä. Tästä taulukosta selviää, että korkeakouluista ammattikorkeakoulutuksen opiskelijamäärä on kasvanut vuodesta 2005 vuoteen 2017, kun taas yliopisto-opiskelijoiden määrä on hieman laskenut (Suomen virallinen tilasto (SVT): Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7644. 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.3.2019]).

Taulukko 4. Tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijat koulutussektorin mukaan 2009
(Tilastokeskus 2009)

koulutussektori	uudet opiskelijat	opiskelijat
ammattikorkeakoulutus	38 197	135 033
yliopistokoulutus	20 169	168 475

(Suomen virallinen tilasto (SVT): Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7644. 2010, Liitetaulukko 2. Tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijat ja suoritettut tutkinnot koulutussektorin ja sukupuolen mukaan 2009 1). Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.3.2019].)

Taulukko 5. Tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijat koulutussektorin mukaan 2017
(Tilastokeskus 2017)

koulutussektori	uudet opiskelijat	opiskelijat
ammattikorkeakoulutus	38 047	141 254
yliopistokoulutus	24 888	153 262

(Suomen virallinen tilasto (SVT): Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7644. 2017, Liitetaulukko 2. Tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijat ja suoritettut tutkinnot koulutussektorin ja sukupuolen mukaan 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.3.2019].)

Oheisista tilastokeskuksen taulukoista selviää, että vuodesta 2009 vuoteen 2017 ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärä on kasvanut, ja vuosittaisten uusien opiskelijoiden määrä on pysynyt kuta kuinkin samana. Yliopistoissa opiskelijamäärä on taas pienentynyt huomattavasti, mutta vuosittaisten uusien opiskelijoiden määrä on kasvanut.

Taulukko 6. Oppilaitosten määrän muutos 2009-2017 (Tilastokeskus 2009, 2017)

oppilaitos	2009	2017
ammattikorkeakoulu	28	25
yliopisto	20	14

(Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset [verkkojulkaisu]. ISSN=1796-3796. 2009, Taulukko 1. Koululaitoksen oppilaitoksiin tehdyt muutokset oppilaitostyyppin mukaan 2009. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.3.2019], Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset [verkkojulkaisu]. ISSN=1796-3796. 2017, Liitetaulukko 1. Koululaitoksen oppilaitoksiin tehdyt muutokset edellisestä vuodesta oppilaitostyyppin mukaan 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.3.2019]).

Tarkastellaan taulukoita neljä, viisi ja kuusi: Ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärä on kasvanut vuodesta 2009 vuoteen 2017 (+6221). Samalla aikavälillä yliopistojen opiskelijamäärä on vastaavasti vähentynyt (-15 213). Vuonna 2009 ammattikorkeakoulujen keskimääräinen opiskelijamäärä oli noin 4822 opiskelijaa. Vuonna 2017 vastaava lukema oli noin 5650 (+828). Vuonna 2009 yliopistojen keskimääräinen opiskelijamäärä oli noin 8423 opiskelijaa. Vuonna 2017 vastaava lukema oli noin 10 947 (+2524).

Yliopistoissa uusien opiskelijoiden määrä voi ennustaa tulevaisuudessa suurempia opiskelijamääriä yliopistoissa, ja kertoo myös siitä, että kiinnostus korkeakouluopintoja kohtaan on kasvussa. Notkahdusta opiskelijamäärissä voisi tulkita esimerkiksi siten, että kun yliopisto-yksikköjen määrä on vähentynyt, niin mielekästä tutkintolinjaa ei ole ollut tarjolla tarpeeksi lähellä. Yksikköjen keskimääräiset opiskelijamäärät ovat kasvaneet, myös yliopistoissa yhteen lasketun opiskelijamäärän laskusta huolimatta.

Oppilaitoksissa tähän tulisi reagoida siten, että opettajien määrä nostetaan, ja aloituspaikkoja tutkinto-ohjelmiin lisätään. Myös oppilaitosten fyysiseen muotoon pitää kiinnittää huomiota, jotta kasvava opiskelijamäärä kykenee käyttämään oppilaitosten tiloja sulavasti. Muidenkin palveluiden, kuten ravintoloiden, itsenäisen opiskelun tilojen ja kirjastojen ruuhkautuminen pitäisi pystyä ehkäisemään.

Tapauksia maailmalta: Amerikan Yhdysvallat

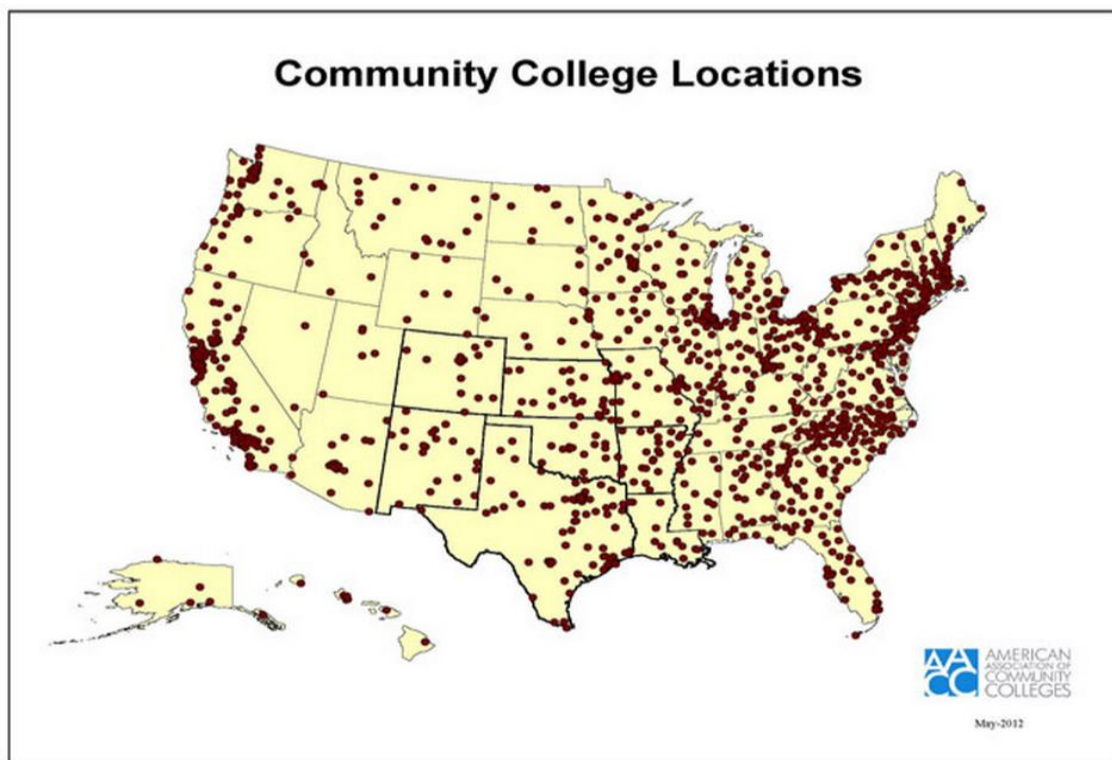
Jayaram ym. (2010) ilmaisevat, että lähes kaikissa maanosissa ollaan suuntaamassa korkeakoulutusta samaan suuntaan, kuin Pohjois-Amerikassa. 1970- ja 1980-luvulla käytössä ollut laaja, julkinen korkeakoulusektori on avattu, tai ollaan avaamassa markkinoille. Samaan aikaan hallinnon antama rahallinen tuki vähenee.

Kirp:n (2010) mukaan Yhdysvaltalaisesta kaksi kolmasosaa lukiosta (high schoolista) valmistuvista suuntaa opinnoissaan kolmannelle asteelle. Yhdysvaltalaisessa korkeakoulusysteemissä päätöksenteko-valtaa ei ole keskitetty tiettyyn hallintoon, vaan yliopistojen sisällä tehdään kutakin oppilaitosta koskevat päätökset, ja niiden rahoitus tulee monesta eri lähteestä, eikä pelkästään yhteiskunnan varoista.

Opiskelijoiden pääsystä korkeakouluasteelle perheen varallisuudesta riippuen Yhdysvalloissa Kirp (2010) kertoo, että 150 suosituimman yliopiston oppilaista 75 prosenttia kuuluu korkeimman neljänneksen joukosta perheiden varallisuuteen nähden. Opiskelijoiden osuus matalimman neljänneksen joukosta on vain kolme prosenttia. Yhdysvalloissa korkeakoulupaikkaa tavoitellaan myös soveltuvuus pisteiden perusteella, mutta siihenkin liittyy varallisuus-tekijä: perheen varallisuuteen nähden korkeimmassa neljänneksessä oleva opiskelija, jonka soveltuvuus on pisteissä matalimmassa neljänneksessä saa opiskelupaikan yhtä todennäköisesti kuin opiskelija, jonka perhe on matalimmassa neljänneksessä varallisuuteen nähden, mutta tämä on korkeimmassa neljänneksessä soveltuvuus pisteiden valossa (Amit ym. 2010).

Alueellisesti esimerkiksi yliopistojen kohdalla jokainen osavaltio tukee vähintään yhtä oppilaitosta, mutta useimmiten useampaa. Julkisten yliopistojen lisäksi (public universities) osavaltioissa on myös yksityisiä yliopistoja. Yhdysvaltojen yliopistosysteemi on voimakkaasti hajautettu, eli osavaltiot ja muut territoriot hallinnoivat julkisia yliopistoja (wikipedia). Yliopistojen lisäksi Yhdysvalloissa on mahdollista suorittaa korkeakoulututkinto collegessa, joita on yhteensä noin 1100 (julkista ja yksityistä ”community college:a”), ja niitä sijaitsee jokaisessa osavaltiossa (Schmid 2010).

Kuva 1. Community College-oppilaitosten sijainnit (blog.collegeweeklive.com)

Tapauksia maailmalta: Kiinan kansantasavalta

Ashraf ym. (2017) mukaan kiinalaisessa yhteiskunnassa perheen vanhemmilla on korkeat odotukset lasten koulutuksen ja akateemisten saavutusten suhteen. Yksi syy korkeisiin odotuksiin, etenkin köyhillä perheillä, on perheen sosiaalisen statuksen nouseminen. Kuitenkin harvoin köyhistä oloista tuleva opiskelija saa tarpeeksi opinto-ohjausta, jotta hänellä olisi hyvät lähtökohdat hakeutua korkeakoulu-opintoihin.

Taloudellisesti ajateltuna eri Kiinan alueiden (Itä-, Keski-, Länsi- ja Koillis-Kiina) välillä on eroja, minkä seurauksena maaseutumainen (rural) osa valtiota ei pääse nauttimaan taloudellisesta kasvusta, esimerkiksi koulutuksessa, samalla tavalla, kuin urbaanit alueet. Tämän lisäksi muuttaminen maaseudulta kaupunkeihin ei ole aivan yksinkertaista: kotitalouksien rekisteröinnin toimistolta saa luvan vakituisen asumiseen kaupungista, jos henkilöllä on esimerkiksi työllistymistodistus, tai todistus vastaanotetusta opiskelupaikasta. Kaupunkeihin ei voi siis muuttaa ilman edellä mainittujen kaltaista todistusta (Ashraf ym. 2017).

Kiinassa valtion yliopistoille suuntaama rahoitus on kasvanut vuodesta 1993 vuoteen 2001 merkittävästi. Myös muualta tulevan rahoituksen määrä on kasvanut. Myös yliopistojen tuottamien kansainvälisten julkaisujen ja patenttien määrä on kasvanut tarkasteluvälillä 1997-2003 (Chen K & Kenney M 2007). Rahoituksen parantumisen myötä myös opiskelijamäärät ovat kasvaneet. Sekä kahden, että neljän vuoden opinto-ohjelmien opiskelijamäärä on kasvanut Kiinassa vuodesta 1999 vuoteen 2007 mennessä huomattavasti. Vuonna 1999 opiskelijoita oli noin neljä miljoonaa ja vuonna 2007 opiskelijamäärä on noussut noin 19 miljoonaan (Wang & Liu 2011).

2000-luvulle tultaessa Kiinan korkeakoulu-systeemin rakennetta muutettiin radikaalisti. Min (2004) mukaan vuodesta 1993 vuoteen 2001 mennessä 708 korkeakoulua uudelleenorganisoiitiin. Tämän tuloksena muodostui 302 uutta instituutiota. Levin ja Xu (2005) pohtivat julkaisussaan kiinalaisen korkeakoulusysteemin haasteita, ja yhdeksi haasteeksi he kokivat korkeakoulujen suuren keskimääräisen oppilasmäärän, joka on lähes nelinkertaistunut vuodesta 1992 vuoteen 2003 mennessä.

Kiinan tavoitellummat yliopistot sijaitsevat isoimmista kaupungeissa, joihin hakeutuu paljon opiskelijoita pienemmistä kaupungeista, sekä valtion maaseutumaisilta alueilta. Tämä johtuu suurten kaupunkien yliopistojen korkeasta koulutuksellisesta tasosta, niiden hyvästä statuksesta, sekä hyvistä työllistymismahdollisuuksista. Tiedossa oleva fakta on se, että alueellisesti koulutuksen laatu, ja koulutukseen suunnattavat resurssit ovat epätasapainossa maaseutumaisen- ja urbaanin Kiinan välillä (Ashraf ym. 2017).

Taulukko 7. CUAU Kiinan yliopisto ranking 2008 (Deguo ym. 2008)

sijoitus	provinssi/ kaupunki	sijoitus	provinssi/ kaupunki	sijoitus	provinssi/ kaupunki
1.	Beijing	6.	Shanghai	11.	Hubei
2.	Beijing	7.	Hubei	12.	Guangdong
3.	Shanghai	8.	Jilin	13.	Tianjin
4.	Zhejiang	9.	Beijing	14.	Beijing
5.	Jiangsu	10.	Sichuan	15.	Anhui

Tapauksia maailmalta: Australia

Waldrip ym. (2013) kertovat, että Australiassa jokaisen tuli saada samanlainen koulutus, mutta todisteiden perusteella niin sanottujen metropolialueiden ja maaseutumaisten alueiden koulutuksen välillä on eroja. Tämä ero näkyy esimerkiksi vuonna 2010 julkaistussa PISA-raportissa (Gunstone 2013 s. 1-2).

Australiassa korkeakoulu-systeemi kävi läpi niin sanotun Dawkinsin uudelleenmuodostumisen 1980-luvun lopussa. Sen myötä korkeakoulutus keskittyi pääasiassa yhdeksääntoista yliopistoon ja 46:en edistyneen koulutuksen collegeen (college of advanced education). Näiden lisäksi muodostui 24 teknisen- ja jatkokoulutuksen collegea (technical and further education colleges), sekä pieni määrä muita korkeakouluinstituutioita (Croucher & Woelert 2016). Vuonna 2011 yhteensä 39:ssä Australian yliopistossa (36 julkista ja kolme yksityistä) opiskeli yli 90 prosenttia noin 1,2 miljoonasta opiskelijasta (Marginson 2015).

Markkinoiden nousu Australian korkeakouluissa vaikuttaa myös yliopistojen kehitykseen. Tällainen kehitys johtaa siihen, että yliopistojen pitää asettua strategisesti sellaisiin paikkoihin, joissa ne voivat kilpailla resursseista ja opiskelijoista (Croucher & Woelert 2016). Marginsonin (2002) mukaan uusliberalistinen politiikka Australian aluekehityksessä uhkaa muun muassa korkeakoulu-systeemiä ja julkista terveydenhuoltoa, jotka ovat olleet tärkeitä tekijöitä Australian valtion rakentumisessa. Marginsonin näkemys Australian hallinnon suhtautumisesta yliopistoihin on se, että yliopistojen tulisi selviytyäkseen adaptoitua kilpailuun markkinoilla, ja jos yliopisto on toimiva, se pärjää globaalissa kilpailussa. Vain noin 40 prosenttia yliopistojen rahoituksesta tulee valtiolta. Muu rahoitus tulee muun muassa opiskelijamaksuista ja ulkopuolisilta rahoittajilta (Marginson 2015).

Australian yliopistojen alueellisesti polarisaatiosta kertoo se, että 80 prosenttia korkeakoulu-instituutioiden tuotoksista tulee Itä- ja Kaakkois-Australian yliopistoista, ja jäljelle jäävä 20 prosenttia koko muun maan yliopistoista (Bobis 2013).

Pohdinta

Kirjallisuuskatsauksen perusteella korkeakoulujen rakenne, hallinto ja toteutus ovat Suomessa, ja muualla maailmassa muutos-prosessissa.

Suomessa ollaan kiinnitetty huomiota jo aikaisessa vaiheessa siihen, että väestön jakautuminen ei ole valtion rajojen sisällä tasaista, ja etenkin pääkaupunkiseutu, ja Uusimaa yleisesti ovat muuttovoittoista aluetta. Vuoden 1967 nuorisotutkimuksen tavoin, pohdin sitä, millä tavalla koulutuspalvelut, ja muut palvelut, pystytään toteuttamaan pienelle ihmismäärälle syrjäisemmillä haja-asutusalueilla. Tässä asiassa huomio kiinnittyy nimenomaan taloudelliseen kannattavuuteen, joka tuli julkaisuissa esille myös pienempien korkeakouluyksiköiden kohdalla. On huomioitavaa, että varojen käytön tulisi olla tehokasta, koska Suomessa koulutusta rahoitetaan julkisilla varoilla, veronmaksajien kustannuksella. Tästä huolimatta jokaiselle kansalaisille tulisi tarjota tasapuolinen mahdollisuus peruskoulun käynnistä korkeampaan koulutukseen asuinpaikasta huolimatta. Ongelmana tässä on mielestäni Kallberg & Pekkasen (2009) tavoin se, että pienempiä sivuyksiköjä lakkauttamalla korkeakoulujärjestelmän rakenteelliselle tiivistämiselle ei ole esitetty –ainakaan varteenotettavaa- vaihtoehtoa.

Palonen & Saarinen (2009) toivat esille merkittävät huomiot korkeakouluverkon tarkastettavista asioista, joita olivat yksittäisten instituutioiden laatu, tehokkuus ja taloudellisuus. Palosen ja Saarisen tavoin olen sitä mieltä, että korkeakouluverkon tulisi olla alueellisesti kattava myös tulevaisuudessa. Suomalaisen korkeatasoisen koulutuksen ansiosta laadulliset ja tehokkuuteen liittyvät tekijät ovat mielestäni turvattuina, kun taloudelliset tekijät asetettaisiin toissijaisiksi asioiksi. Tällä hetkellä taloudellinen tehokkuus on kuitenkin ilmeisen merkittävä asia päätöksenteossa. Toimipisteitä on lakkautettu, joka on mielestäni ristiriidassa asetusten kanssa, koska korkeakouluille on asetettu aluettehtävät, kuten työelämän ja väestön tarpeisiin vastaaminen (Kallberg & Pekkanen 2009). Jos toimipisteitä lakkautetaan edelleen enenevässä määrin, tai tutkinto-ohjelmia karsitaan, niin miten korkeakoulut pystyvät vastaamaan näihin vaatimuksiin? Mielestäni olisi perustellumpaa keskittyä olemassa olevien korkeakoulu-yksiköiden ja tutkinto-ohjelmien laadun ja tehokkuuden parantamiseen, jotta alueellinen vaikutus olisi riittävää. Samalla laadukas koulutus voisi

lisätä opiskelijamääriä pienissä yksiköissä, joka taas kohottaisi taloudellista tehokkuutta. Tutkinto-ohjelmien lisääminenkin tietyissä yksiköissä ei olisi täysin perustelematonta. Pohjois- ja Itä-Suomessa esimerkiksi kaivos- sekä metsäteollisuuteen liittyvää tietotaitoa olisi mahdollista tuoda lähemmäs teollisuuden varsinaista operointipaikkaa uusilla, tai kehitetyillä tutkinto-ohjelmilla.

Vuonna 2016 keskustelua herätti Oulun yliopiston musiikkikasvatuksen pääaineen lakkauttaminen, jota kaavailtiin tapahtuvaksi vuonna 2017. Koivuniemen (2016) artikkelissa nostettiin esille fakta siitä, että Oulun tutkinto-ohjelman lakkauttamisen myötä pohjoisin vastaavan tutkinnon tarjoaja on Jyväskylän yliopisto. Tästä aiheesta kehkeytyi itselle kysymys: jos pohjoisissa yliopistoissa ei koulutettaisi opettajia, niin kyseisen koulutuksen haluavat joutuisivat muuttamaan opintojen takia Etelä- tai Keski-Suomeen. Jos tämä ei toteudu, niin kuka on valmis muuttamaan opettajan viran perässä esimerkiksi Helsingistä tai Turusta Rovaniemelle tai Kuusamoon? Pohjoisilla ja itäisillä alueilla Suomessa ei ole välttämättä niin isoa vetovoimaa, kuten jo vuoden 1967 nuorisotutkimuksesta selviää. Mistä siis opettajat edellä mainittujen alueiden kouluihin, jos paikallista opettajainkoulutusta ei tarjota? Kuten Ollilainen totesi Kallberg & Pekkasen (2009) raportissa, olisi mielestäni juurikin pienten koulutusohjelmien laadun parantaminen, tai jo valmiiksi hyvän laadun ylläpito, ja jopa aloituspaikkojen lisääminen mielekkäämpää nimenomaan väljään asuttujen alueiden positiivisen kehityksen kannalta.

Kuten taulukoista neljä ja viisi voidaan tulkita, ammattikorkeakoulujen oppilasmäärä on kasvanut huomattavasti vuodesta 2009 vuoteen 2017. Yliopisto-opiskelijoiden määrä on taas huomattavasti vähentynyt, mutta toisaalta uusien aloittavien opiskelijoiden määrä on kasvussa, mikä voi viitata tulevaan kasvuun yliopisto-opiskelijoiden määrässä. Kun yksiköiden määrä on samalla aikavälillä laskenut, on yksikköjen opiskelijamäärä keskiarvoisesti noussut. Isommissa yksiköissä pystytään tarjoamaan laajaa ja monipuolista koulutusta, kuten Palonen & Saarinen (2009) toteavat, mutta suuren opiskelijamäärän takia yksittäiset opiskelijat eivät välttämättä saa tarvittavaa tukea opiskeluunsa, koska yliopisto-opettajilla ja professoreilla ei ole välttämättä riittävästi ajallisia resursseja. Tässä suhteessa isojen yksiköiden taloudelliset resurssit voivat olla lähes hyödyttömiä. Toki isoissa, taloudellisesti vakaisissa yksiköissä olisi varoja palkata

useampia opettajia, jotta ryhmäkokoja yksittäisillä kursseilla saataisiin pienennettyä, mutta tällainen päällekkäinen toiminta, kuten Palonen & Saarinen (2009) mainitsevat, ei olisi välttämättä taloudellisesti tehokasta. Tällaisessa tilanteessa voitaisiin tukeutua esimerkiksi laajaan tutor-toimintaan. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen (millaiset korkeakouluopinto-mahdollisuudet Suomessa on alueellisesti?) vastatakseni erottelen alueet karkeasti kasvaviin Etelä- ja Länsi-Suomen alueisiin. Tähän kasvualueeseen voi liittää myös Oulun, koska se on vetovoimainen muuttovoittoinen kaupunki. Verrattavat alueet ovat Pohjois- ja Itä-Suomi. Kasvavilla ja vetovoimaisilla alueilla on huomattavasti parempaa korkeakoulutarjontaa. Kasvaviin oppilaitoksiin pystytään lisäämään tutkinto-ohjelmia ja opetuksen laatu, sekä rahoitus ovat kunnossa. Pohjois- ja Itä-Suomi kärsivät taas muuttotappioista, ja ne ovat muutenkin jo harvaan asuttuja alueita. Korkeakouluyksiköitä lakkautetaan ja tutkinto-ohjelmia, sekä aloituspaikkoja karsitaan. Mielekkäiden opintojen perässä joutuu siis mitä luultavimmin muuttamaan ”takamailta” toiselle paikkakunnalle. Opintomahdollisuuksien jakautumisessa on siis havaittavissa selvästi alueellista polarisaatiota: Kasvukeskuksissa on hyvät mahdollisuudet korkeakouluopintoihin, ja ”takamailla” samat mahdollisuudet ovat paljon kapeammat, ja ne kapenevat yhä.

Mahdollisuuksien tasa-arvoa käsiteltiin lähdekirjallisuudessa yllättävän vähän, etenkin alueellisuuden näkökulmasta. Armila ym. (2018) kuitenkin totesivat, että ”takamailla” asuvien perheiden varallisuus ohjailee kyseisten alueiden nuorten koulutusvalintoja. Tämä seikka kuvastaa sitä, että vaikka koulutus itsessään ei ole suomalaisessa yhteiskunnassa yksittäiselle henkilölle taloudellinen rasite, niin sen ympärille asettuvat elinkustannukset asettavat jopa esteitä tietyille koulutus-mahdollisuuksille. Edellä käsitellyn seikan perusteella olisi siis perusteltua säilyttää harvemmin asuttujen alueiden, kuten Lappi ja Itä-Suomi, korkeakouluyksiköitä, sekä toisen asteen oppilaitoksia, jotta mahdollisuuksien tasa-arvo toteutuisi myös alueellisesta näkökulmasta. OECD:n tutkimuksessakin keskityttiin mahdollisuuksien tasa-arvossa sukupuolten väliseen tasa-arvoon, mikä on tärkeä seikka, mutta tutkimuksesta ei selvinnyt eri alueilla asuvien ihmisten väliseen tasa-arvoon liittyviä tuloksia. Sukupuolten välillä mahdollisuuksien tasa-arvo on Suomessa hyvällä tasolla, ja taulukon kaksi perusteella näyttäisi siltä, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden

osuus miestenkin joukossa on kasvussa. Kansainvälisessä vertailussa on ilahduttavaa nähdä, etenkin naisten kohdalla, että Suomi sijoittuu hyvin.

Muiden käsittelemiä valtioiden (Amerikan Yhdysvallat, Kiina ja Australia) kohdalla korkeakoulutuksen rakenteellinen muutos on ollut samansuuntaista kuin Suomessa. Jokaisessa valtiossa muutoksessa on ollut kuitenkin omat piirteensä. Yhdysvalloissa korkeakoulu-instituutioiden päätöksentekoa ei ole keskitetty esimerkiksi tietylle hallintoelimelle. Tämä on Suomeen verrattuna samankaltaista. Korkeakoulujen autonomia päätöksenteossa on tärkeä asia, koska valtiollinen säätely saattaa vaarantaa tieteen vapautta, mikä aiheutti Kallberg & Pekkasen raportin mukaan jopa pelkoa korkeakoulufuusioihin ja muihin tehostamistoimiin liittyen Suomessa. Australian tapauksessa ei käynyt ilmi korkeakoulujen päätöksentekoa hallinnoivaa elintä.

Selkeää korkeakoulujen alueellista ja varallista polarisaatiota, oli selkeästi havaittavissa Kiinassa ja Australiassa. Suomessa alueellinen polarisaatio on mielestäni selkeämpää kuin varojen jakautumisen erot. Yhdysvaltojen kohdalla eroavaisuuksia ei ollut erotettavissa kummastakaan tarkastelun näkökulmasta. Jokaisessa käsitellyssä valtiossa oltiin kuitenkin huolissaan uusliberaalista politiikasta aluekehityksessä. Suurimpana huolenaiheena olivat nimenomaan koulutukseen ja hyvinvointiin liittyvät palvelut ja niiden keskittäminen.

Vaikka Suomessa ei ole vielä nähtävissä julkisten varojen epätasaiseen jakautumiseen koulutuksessa, niin Jayaram ym. (2010) julkaisussa mainittu mantereiden välinen samankaltainen kehityksen suunta aiheuttaa huolta. Tämän kehityksen suunnan mukaan korkeakoulusektori siis avautuisi markkinoille, jonka myötä hallinnon korkeakouluille antama rahallinen tuki vähenee. Tällainen kehityksen suunta voisi ajaa Suomessa pienempiä korkeakoulu-yksiköitä nopeammin alas, jos ulkopuolisia rahoittajia ei löytyisi. Suomen korkeakoulut voisivat varautua tähän esimerkiksi siten, että ne alkaisivat tehdä yritysten kanssa enemmän yhteistyötä, joka toisi rahoitusta koulutusta ja tutkimustyötä varten, ja vaikka valtion antama rahoitus ei vähenisikään, niin yritysten antama rahoitus voisi olla jo nyt tarpeellista.

Vastatakseni toiseen tutkimuskysymykseen; (miten toisen asteen opinto-ohjaus tukee opintojen jatkamista korkeakouluihin?) Suomessa toisen asteen oppilaitoksissa opinto-

ohjaus näyttäisi olevan ainakin lukion osalta laadukasta ja toimivaa. Opiskelijat saavat hyvin informaatiota korkeakoulu-opinnoista ja –oppilaitoksista. Ammatillisten oppilaitosten kohdalla opinto-ohjauksessa on kehitettävää, jotta tietoisuutta korkeakouluopintojen mahdollisuuksista saataisiin lisättyä. Tieto oman alan ammattikorkeakoulujen tutkinto-ohjelmista ei ole mielestäni riittävää, eikä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien nuorten akateemista potentiaalia päästä tästä syystä hyödyntämään tehokkaasti. Tämän päätelmän tein ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kommenttien perusteella. Opettajien ja opinto-ohjaajien vastausten perusteella opinto-ohjaus olisi riittävää ja laadukasta.

Muutos koulutuksen rakenteessa ja instituutioissa on herättänyt paljon huolta Suomessa ja muualla maailmassa, kuten käsittelemässäni kirjallisuudessa on käynyt ilmi. Tilastokeskuksen sivuilta (2018) selviää, että Suomi on ollut, ja on yhä esimerkiksi hyvinvoinnin ja koulutuksen kärkipäätä maailmassa monesta tarkastelun näkökulmasta. Päätöksentekijöiden tulisi siis punnita käynnissä olevan muutoksen vaikutuksia tähän tilanteeseen.

Lähteet

- Aalto, R. *Valtakunnallinen nuorisotutkimus : selvitys nuorten alueellisesta sijoittumisesta, koulutus- ja työmahdollisuuksista sekä näihin kohdistuvista ennusteista* 60 s. Valtion painatuskeskus, Helsinki 2967
- Altbach, P.G. & Umakoshi, T (2004) *Asian Universities Historical Perspectives and contemporary challenges* . The Johns Hopkins University Press Baltimore 2004
- Armila, P. ym. *On the educational edges of a learning society: the Finnish hinterland as a framework of educational choices for young people*. Journal of Youth Studies 21 October 2018, Vol.21(9), p.1198-1215
- Ashraf M. A. ym (2017) Choice of Higher Education Institutions: Perspectives of Students from Different Provinces in China. *Frontiers of Education in China* September 2017, Volume 12, Issue 3, pp 414–435
- Barr, N. (2012) *Economics of the welfare state* 385 s. Oxford university press 2012.
- Bobis, J (2013) Education research in Australia: where is it conducted? *The Australian Educational Researcher* November 2013, Volume 40, Issue 4, pp 453–471
- Cederman, L-E (1994) Emergent Polarity: Analyzing State-Formation and Power Politics. *International Studies Quarterly* 1 December 1994, Vol.38(4), pp.501-533
- Chen, K & Kenney, M (2007) Universities/research institutes and regional innovation systems: the cases of Beijing and Shenzhen.(Author abstract). *World Development* June, 2007, Vol.35(6), p.1056(19)
- Croucher, G & Woelert, P (2016) Institutional isomorphism and the creation of the unified national system of higher education in Australia: an empirical analysis. *Higher Education* April 2016, Volume 71, Issue 4, pp 439–453
- Deguo, Z. ym. (2008) Summary of 2008 CUAAC Chinese University Evaluation and Research Report. *Chinese Education and Society* 2009, Vol.42(1), p.56-69
- Gunstone, A (2013) *Developing sustainable education in regional Australia* 216 s. Monash University Publishing 2013

- Guo, S ym. (2016) GOVERNMENT EXPENDITURES AND EQUITY OF OPPORTUNITY IN CHINA 1. Public Finance and Management; Harrisburg Vol. 16, Iss. 1, (2016): 9-24.
- Helander, J. (toim.) *Ohjaus aallon harjalla* 160 s. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna 2005
- Jayaram, N. ym. (2010) *Higher Education and Equality of Opportunity : Cross-National Perspectives* 355 s.
- Kaarakainen, M. (2008) Hajauttaminen valtion ja kuntien välisissä suhteissa 1945-2015. Väitöskirja, Terveystieteiden ja -talouden laitos, Kuopion yliopisto.
- Kallberg, K & Pekkanen P-R (toim.). (2009) *Maakuntakorkeakoulun monet muodot* 176 s. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Juvenes Print, Tampere 2009
- Kaza, G (2014) MASTERS OF THE UNIVERSE: HAYEK, FRIEDMAN, AND THE BIRTH OF NEOLIBERAL POLITICS. Quarterly Journal of Austrian Economics; Auburn Vol. 17, Iss. 4, (Winter 2014): 543-549.
- Kettunen, J (2004) The strategic evaluation of regional development in higher education. Assessment & Evaluation in Higher Education 01 June 2004, Vol.29(3), p.357-368
- Kiiskinen, H. (2017) Kunnan toimiala ja sitä rajoittavat tekijät lainsäädännössä: erityisesti liikunta- ja vapaaehtoisten terveystieteiden näkökulmasta. Opinnäytetyö. Liiketalouden koulutusohjelma, Karelia-Ammattikorkeakoulu. 50 s.
- Koivuniemi, V. (2016) Oulun musiikkikasvatuksen pääaine lakkautusuhan alla. Julkaistu Kaleva.fi 7.6.2016 <https://www.kaleva.fi/uutiset/pohjois-suomi/oulun-yliopiston-musiikkikasvatuksen-paaaine-lakkautusuhan-alla/729920/>
- Levin, H. M. & Xu, Z (2005) Issues in the Expansion of Higher Education in the People's Republic of China, The China Review, Vol. 5, No. 1 (Spring 2005), 33–58
- Marginson, S (2002) Nation-building universities in a global environment: The case of Australia. Higher Education April 2002, Volume 43, Issue 3, pp 409–428

Marginson, S (2015) The strategic positioning of Australian research universities in the East Asian region. Higher Education August 2015, Volume 70, Issue 2, pp 265–281

Mehtäläinen, J. ym. *Kuntarakenne muutoksessa: entä koulutuspalvelut?* 200 s. Suomen Kuntaliitto 2013

Moisio, S *Valtio, alue, politiikka* 357 s. Vastapaino, Tampere 2012

Mäkinen, M; Määttä, P *Students and studying in higher education in Finland* 151 s. Institute for Educational Research, Jyväskylä 1989. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus. Kirjapaino Oy Sisä-Suomi (kannet) 1989

Numminen, U. ym. *Opinto-ohjauksen tila* 357 s. Opetushallitus, Yliopistopaino, Helsinki 2002

Wang, X & Liu J (2011) China's Higher Education Expansion and the Task of Economic Revitalization. Higher Education: The International Journal of Higher Education and Educational Planning 2011, Vol.62(2), p.213-229

OECD *The response of higher education institutions to regional needs* 149 s. OECD Publications, 2. Pariisi 1999

Kivinen, O & Hedman, J. (2016) Suomalaisen korkeakoulutuksen kansainvälinen taso on väitettyä parempi - Mahdollisuuksien tasa-arvo ja korkea osaaminen.

Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):1

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129986/YP1601_kivinen.pdf?sequence=1>

Koulutustilastot (2017) Tilastokeskus, Helsinki

<https://www.stat.fi/til/kjarj/2017/kjarj_2017_2018-02-13_tau_001.fi.html> 13.2.2018

Koulutustilastot (2009) Tilastokeskus, Helsinki

<https://www.stat.fi/til/kjarj/2009/kjarj_2009_2010-02-18_tau_001.fi.html> 18.2.2010

Koulutustilastot (2010) Tilastokeskus, Helsinki

<https://www.stat.fi/til/opiskt/2010/opiskt_2010_2011-01-26_tau_002.fi.html>

26.1.2011

Koulutustilastot (2017) Tilastokeskus, Helsinki

<https://www.stat.fi/til/opiskt/2017/opiskt_2017_2018-11-29_tau_002_fi.html>

29.11.2018

Tuotteet ja palvelut, Tilastokeskus, Helsinki <<http://www.stat.fi/tup/satavuotias-suomi/suomi-maailman-karjessa.html>> 5.12.2018

Artikkelit, Tilastokeskus, Helsinki <https://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-06-07_005.html?s=5>27.9.2010

<<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760006>>

<<https://www.kokoomusnuoret.fi/faktat/aate-ja-arvot/mahdollisuuksien-tasa-arvo/>>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Higher_education_in_the_United_States#cite_note-81>

<<https://blog.collegeweeklive.com/what-are-community-colleges-in-the-united-states/>>